

Látogatóban Losonczy Miklós művészettörténésznel

A líra és a képzőművészet rokonsága

Nagydoktori disszertációjának kéziratát az 1196. oldalon szakította félbe beszélgetésünk kedvéért Losonczy Miklós művészettörténész. Amint kitudódott, az Ady és a képzőművészet című munka harminc év kutatásának az eredménye. A képzőművészet és a líra kapcsolatát vizsgálja Ady költészetében, ennek jegyében járt Monte Cárloban, Párizsban és lehetőleg mindenütt a világon, ahol a költő megfordult.

— Bebizonyítottam, hogy Ady Endre írta az első európai szürrealista verset. („Emlékezés egy nyáréjszákára”) — megelőzve ezzel mindenkit, akiket később a szürrealista mozgalom magáénak vallott — mondja szenvedéllyel felesége, képekkel és képkeretekkel zsúfolt műtermében.

— Milyen utat tett meg a nagyon is prózai környezetben felnőtt hentes fia, amíg eljutott az elvontságnak ilyen különös régióiba?

— Megvan az átváltozás pillanata. 1947-ben gimnazista koromban a példaké-

Asszociációk hatalmában

— Sajátos látásmód vezethet ilyen szokatlan témához, de hogy egyáltalán hogyan kezdődött, arra emlékeznek-e? — kérdezem.

— Nagyon korán kezdődött. Az egyetemi doktori értekezésemet Török Gyula írói és képzőművészeti indulása Kolozsvárott (1963) címmel írtam, és Bóka Lászlónál védtem meg. Korábban irodalmi szemináriumokat is tartottam hallgatóként, és Bóka rájött, hogy (ahogyan ő mondta) „független szellem Losonczy”, négyesem között pedig kezembem nyomott Csontváryról egy kötetet. Veszélyes dolog volt ez abban az időben, ki lehetett rúgni egy ilyen gesztusért bárkit. Ő azonban ezzel meghatározta az utamat, és így biztatott: „Az irodalom és a képzőművészet határterületeivel kell önnök foglalkoznia!” S figyelje csak meg — fordul felém —, milyen rokonság van például Debussy „Felhők” című zeneműve, Shelley: „Felhők” című verse, *Baudelaire* szintén azonos című költeménye és *Coustaube* „Angol táj felhőkkel” című festménye között. A világ műzeumait járva én mindig ilyen asszociációk hatalmába kerültem.

pemmé lett gimnáziumi tanárom elemezni kezdte *Vörösmarty* „Merengőhöz” című versét. Addig én tepertőt és disznósajtot szoktam eszegetni az órákon a pad alatt, de abban a pillanatban abbahagytam. Akkor és ott lettem én más ember, az a pillanat lett számomra a megvilágosodás.

Ady Endre és a képzőművészet

— *Megosztaná velünk a lényegét ennek az érdekes témának, amiből a nagydoktoriját írta?*

— Ady költészetén végigvonulnak az izmusok és pedig történeti idősíkokban, egészen a szürrealizmusig. Nemcsak átengedi magát, hanem teremti erővel kelti életre valamennyit sorra egymás után. A kép-

zőművészettel kapcsolatos véleményét egyébként is kifejti több publicisztikájában. (Például *Rodinnól*, *Kernstok Károlyról*, *Hollósy Simonról*.) A magyar képzőművészet egyik ősförása, *Tornyay „A juss”* című képével megannyi verse találkozik, s mennyire rímelnek egymásra!

— *Nem belemagyarázás ez? Hiszen ki nem szólt már a magyar művészetben az örökségen való marakodás ősmagyar szokásáról?!*

— Nem erről van szó. Ady legalább öt novellát írt a témáról. De van más komoly párhuzama is Tornyay Jánossal. Az ő „Bús magyar sors” című képe viszont a költőnél, a „Lelkek a pányván” című vers ihletője, indítója lehetett. Ezek bizonyított tények: már előtte is hatalmas irodalmat dolgoztam fel kutatásaim során, mire eddig eljutottam. Például *Kandinszky* előtt Ady már írt absztrakt verseket, s a „minden egész eltörött” gondolatának lényege fellelhető a kubizmusban. Ezt már *Picasso* analitikus korszaka előtt Ady megfogalmazta. De azok a versei, amelyek a magyar ugarról, a magyar parasztról, a magyar faluról szólnak, mind a legvadabb realizmusban születtek („Az öreg Kunné”). Megvizsgáltam továbbá Ady színhasználatát és képi alkotásának módszereit is. Rádöbbenem (egészen új felfedezés), hogy a magyar lírának két fő színe van: a fekete és a vörös. Erősen jelentkezik ez a két szín *Csokonainál*, *Balassinál*, *Petőfinél*, *Vörösmarty*nál, *Arany János*nál is már Ady előtt.

Katedra és történelem

— *A képzőművészettel, úgy tudom, nemcsak mint művészettörténész kötelezte el magát. Létréhozója volt az első magyar iskolagalériának, Pest megyében, Rácke-*

vén. Szinte egész élete során tanított is (magyar—történelem—művészettörténet szakos tanár lévén), emellett kiállítások ezreit nyitotta meg szerte az országban; szívesen fölállalva a legeldugottabb kiállítótermeket is.

— Igen, jól értesült. 1964-ben lettem Ráckeviden az Ady Endre Gimnázium igazgatója, s vezettem tizenégy évig ezt az iskolát. Itt alapítottam meg az első iskolagalériát; több mint száz képzőművészeti alkotást gyűjtöttem össze, főleg Ady ábrázoló munkákat: például *Ferenczy Bénitől* Ady Endre halotti maszkját, *Varga Imrétől* Ady márvány mellszobrát; mellettük *Melocco Miklós*, *Kondor Béla*, *Szabó Iván*, *Kiss Nagy András*, *Demjén Attila* szobrai, festményei. Egyébként hihetetlen és hallatlan munkabírási ember vagyok. Annak idején Vácott a *Hincz Gyula emlékműzeumot* is én hoztam létre.

— *Egy időben nagyon is a jelennek szóló, lázító verseket mondott. Egyéb bátor tettek, nevelési elveinek is köszönhetően a Hazafias Népfőntje helyett Kiskunlacháza közfelkiáltással (1971-ben) Önt akarta a Parlamentbe juttatni. Mondja, honnét ez a bátorság?*

— Dunaharasztiában történt, tizennégy éves voltam akkor; 1944 októberében. Fegyveres örök kísértek tömött sorokban ásóval menetelő sárga csillagos, megalázott embereket a főúton. Én a lakásunk ablakából néztem őket, és egy hasonló korú, ott menetelő kisfiúval összeakadt a tekintetünk. Valami felejthetetlen fájdalom öntött el, felkaptam egy kenyeret az asztalról, kirohantam és átadtam neki. Ott állt mellette a nyilas és rám fogta a géppisztolyt. Nem érdekelt. Azt hiszem, azóta ez a bátorság villan elő belőlem mind a mai napig.

Ónody Éva

Szoboravatás

Kölcsey szülőfalujában

Kő Pál: Kölcsey

Erdősi Ágnes felvétele

Húsz éve már annak, tudom meg *Tornai József* költőtől, a Magyar Írószövetség elnökétől, hogy Szatmárcsékén járt és megnézte a híres-nevezetes temetőt, annak csónak alakú fejfái között bolyongott. Ősi, kubányi szokásra utaló módon temetkeztek itt az emberek, a legősbibb magyar paraszti kultúrát idézve. A temető közepén *Kölcsey Ferenc* síremléke — klasszicista stílusban épült. Ezáltal különös módon a magyar kultúra kétféle múltja találkozik itt, a paraszti és a múlt századi nemesség klasszikus kultúrája.

E kettősség, a keleti és a nyugati kultúra között szintézist létrehozni csak *Ady Endrének* sikerült, majd korunkban *Nagy László* és *Pilinszky János* tudták feloldani ezt az „ellentmondást”, ami a magyar szellemi élet-

ben évtizedekig a népi—urbanus ellentétekben nyilvánult meg. *Tornai József* ezeknek a gondolatoknak a jegyében adja át a Magyar Írószövetség által a szatmárnémeti (Románia) Kölcsey Körnek adományozott Kölcsey-szobrot, *Kő Pál* szobrászművész alkotását.

(-dy)

Budakeszi zenei tábor Bernecebarátiban

Muzsikáltak a felnőttek is

Megyénk egyik legkiválóbb általános iskolás gyermekszíni társulatjának, a *Budakeszi színjátszóknak*, valamint hangszeres együttesüknek, a *Balassi consortnak* a tagjai vezető tanáraikkal (*Lukács Lászlóval* és *Bevezky Erzsébettel*) továbbképző táborozáson vettek részt Bernecebarátiban.

Korábbi táborokkal ellentétben ezúttal nem a színjátszás, hanem a zene volt a tábor témája, erre a zenés-táncos produkciót előadó színjátszócsoporthoz is nagy szüksége van. A gyönyörű természeti környezetben fekvő település iskolájának kertjében sátorozó gyerekek a délelőtt során *Lukács Lászlótól* lanton játszani, *Bevezky Erzsébet*től furulyázni, *Máté Évától*, a Rádiókórus tagjától hangképzést tanultak, majd *Kocsis Csaba* karvezető irányításával együtt vettek részt a kóruspróbákon a helyi katolikus templomban. A kitűnő akusztikájú templomnak annál is inkább örültek, mert a megtanult *Senfl* és *Esterházy Károly*-műveket sikerült szalagra rögzíteniük, második kazettájuk műsorzámaiként.

Az iskolások délutáni programja kirándulásokból, s a he-

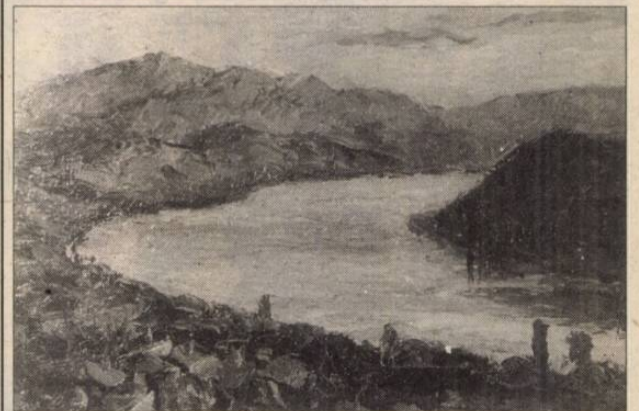
lyi nevelőotthon lakóival és a falubeli gyerekekkel közös kikapcsolódásból, futballmeccsekből állt. S noha vendéglátóikat csak a zene hallgatására sikerült megnyerni, barátságuk így is folytatódik: októberi továbbképzésükön újra meglátogatják őket a budakesziek.

Az idei tábor különlegességeként a gyerekek szüleit, valamint a budakeszi *Balassi Kör* néhány felnőtt tagját is meghívták. Estéknként a felnőttekkel kezdődött a közös muzsikálás.

— Ezek a felnőttek iskolásként ilyen-olyan kórusokban énekeltek, néhányan hangszereken játszottak — mondta *Bevezky Erzsébet*. — Az iskola végeztével azonban megszakadt az aktív kapcsolatuk a zenével. Szerettük volna, ha ismét visszatálnak kedvtelésükhöz, ezért estéknként kis kórusművek betanulásába fogtunk. Eleinte nehezen álltak kötélnek, aztán egyre inkább nekibátorodtak. Reméljük, hogy majd a helyi felnőtt madrigálkórusban folytatják mindazt, amit a táborban elkezdtünk.

(d. v. s.)

Nagypál-festmények Szobon

Nagypál István festőművész képiállítás nyílt meg tegnap a szobi Börzsöny Múzeumban, megnyitotta *Remitzky Zoltán* polgármester. Képünkön a kiállító művész *Dunakanyart* ábrázoló olajfestménye